

กระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ

บ้านหนองมณฑา ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

Management Process for Retaining Cultural Identity of the Pga K'nyau Ethnic Group in Ban

Nong Monta, Mae Wang District, Chiang Mai Province

นฤมล ฤกษ์วงศ์ (Narumon loppawong)* ดร.อนุรักษ์ ปัญญานุวัฒน์ (Dr. Anurak Panyanuwat)**

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาคี) รวมทั้งศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาคี) ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ทำการศึกษาโดยวิธีการรวบรวมเก็บข้อมูลจากภาคเอกสารและภาคสนาม เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลตามวัตถุประสงค์

ผลการศึกษา พบว่า ชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาคี) มีกระบวนการสร้างข้อตกลงร่วมกัน การกำหนดบทบาทหน้าที่ของคนในชุมชน ตลอดจนจัดการศึกษาโดยใช้โรงเรียนในชุมชนเป็นตัวขับเคลื่อนให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในชุมชนบ้านหนองมณฑา พบว่า ปัจจัยภายในชุมชน มีผู้รู้ ผู้อาวุโสเป็นกลุ่มบุคคลที่สำคัญในการขับเคลื่อนการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน ส่วนปัจจัยภายนอกมีหน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมการรักษาและอนุรักษ์วัฒนธรรมวิถีชีวิตแบบปกากะญออย่างต่อเนื่อง

ABSTRACT

The purposes of this research were to study the management process for retaining the cultural identity of Ban Nong Monta (Morwakhi) community, including the factors that related to the management process for retaining the cultural identity of Pga K'nyau ethnic group in Ban Nong Monta (Morwakhi) MaeWin, Mae Wang district, Chiang Mai province. Studied by information gathering method from documents and extensive fieldwork to obtain information as objectives.

The research found that Ban Nong Monta (Morwakhi) community had the process of creating a common agreement. Defining the local's roles and responsibilities of the community. By using the local school driven people in the community to participate in retaining the cultural identity of Ban Nong Monta (Morwakhi) community, In terms of the factors that related to the management process for retaining the cultural identity of Pga K'nyau ethnic group in Ban Nong Monta (Morwakhi) was found that the community factors such as local scholar and seniors are the key to driven retaining the cultural identity. The external factors include government agencies and the private sector were involved to participate in retained and preserved the Pga K'nyau culture.

คำสำคัญ: อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม กลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาคี)

Key Words: Cultural identity, Group of the Pga K'nyau ethnic, Ban Nong Monta community (Morwakhi)

* นิสิต สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

** ศาสตราจารย์เกียรติคุณ สาขาวิชาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทนำ

ประเทศไทยเป็นประเทศที่มีกลุ่มคนหลายเผ่าพันธุ์หลายวัฒนธรรมอาศัยอยู่ร่วมกันมาเป็นเวลานาน เช่น กลุ่มชาติพันธุ์ที่อยู่บนพื้นที่สูงหรือที่เรียกกันว่าชาวไทยภูเขา ได้แก่ ปกาเกอญอ ม้ง ละว้า เมี่ยน อาข่า ลีซู เป็นต้น กลุ่มชาติพันธุ์บนพื้นที่สูงหรือชนเผ่าเหล่านี้ เป็นกลุ่มคนที่มีความผูกพัน และเคารพพระนุถนอมต่อแผ่นดิน ป่าไม้ สายน้ำ และชุมชน เป็นผู้ใช้ชีวิตสัมพันธ์กับธรรมชาติ มีความเข้าใจและได้สั่งสมความรู้เกี่ยวกับเรื่องป่าไม้ น้ำ จนกลายเป็นวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สืบทอดต่อ ๆ กันมา

กลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ที่เรียกตนเองว่า “ปกาเกอญอ” มีเอกลักษณ์การดำรงความเป็นเผ่าพันธุ์ได้ เนื่องจากการปฏิบัติตามประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง การดำรงชีวิตอยู่กับป่า การใช้ทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง มีความสัมพันธ์กับดิน – น้ำ – ป่า มาอย่างยาวนาน มีภูมิปัญญาในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศน์ จากวิถีชีวิตที่มีความเรียบง่าย การปฏิบัติตามจารีต ประเพณีของกลุ่มชาติพันธุ์ที่มีมาอย่างสืบเนื่องต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่น จากกระแสการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาของภาครัฐเข้ามาสู่ชุมชนในปัจจุบัน ทำให้เกิดผลกระทบวิถีชีวิตของกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ที่จะต้องปรับตัวตามกระแสการพัฒนาที่หลั่งไหลเข้ามาในชุมชน คนกะเหรี่ยงที่เคยมีเอกลักษณ์วิถีการดำรงชีพที่โดดเด่น ในเรื่องประเพณีวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งอุดมการณ์ ความเชื่อและวิถีคิดตามประเพณีที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีวิตของคนกะเหรี่ยงมาโดยตลอดก็มีอันต้องผันแปรหรือค่อย ๆ สูญหายไปจากชุมชน

ชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาที) อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ ได้ถูกกำหนดให้เป็นพื้นที่วัฒนธรรมพิเศษ เนื่องจากเป็นชุมชนกะเหรี่ยงยังคงมีวิถีชีวิตความเป็นอยู่แบบดั้งเดิม มีระบบความเชื่อ ประเพณี วัฒนธรรมดั้งเดิม มีการปฏิบัติสืบทอดต่อ ๆ กันมาจากรุ่นสู่รุ่นโดยใช้สถานศึกษา “โรงเรียนชุมชนมอวาที” เป็นกลไกอย่างหนึ่งที่จะช่วยส่งเสริม สนับสนุน และ

ฟื้นฟู สืบสานด้านการศึกษาให้แก่เด็ก เยาวชน ในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นด้านภาษา วัฒนธรรมและประเพณี กะเหรี่ยงในชุมชน เพื่อร่วมกันในการรักษาคุณค่าอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองไว้

จากปรากฏการณ์ดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม ตลอดจนกระบวนการจัดการภายในของชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาที) มีลักษณะอย่างไรที่สามารถดำรงความเป็นชุมชนปกาเกอญออยู่ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงจากกระแสโลกภายนอกได้ในปัจจุบัน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ลักษณะทางสังคมและวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกอญอในภาคเหนือของประเทศไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาที) ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ปกาเกอญอในชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาที) ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประชากรในการศึกษาค้นคว้านี้ คือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาที) ผู้อาวุโสในชุมชน นักวิชาการ และเครือข่ายกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง ผู้ให้ข้อมูลหลัก ประกอบด้วย ผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นผู้นำทางการและผู้นำธรรมชาติ ครูโรงเรียนบ้านมอวาทีและเครือข่ายหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยใช้วิธีการศึกษา ค้นคว้า จากเอกสารทั้งที่เป็นเอกสารวิชาการ เอกสารงานวิจัยตลอดจนแนวคิดที่เกี่ยวข้อง ประกอบด้วย แนวคิดการจัดการ แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดศักยภาพชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับความ

เข้มแข็งของชุมชน แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์ เพื่อใช้เป็นกรอบแนวคิดในการศึกษาวิจัย สรุปโดยสังเขปดังนี้

1.แนวคิดการจัดการ

การจัดการเป็นกลไกในการสร้างเสริมของการอยู่ร่วมกันภายในสังคม ชุมชน โดยมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ กิจกรรมการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นการแก้ปัญหา การตัดสินใจทางแก้ปัญหาาร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการจัดการทำให้ชุมชนเข้มแข็งอย่างยั่งยืน

2.แนวคิดการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมของคนในชุมชน เกิดจากแรงจูงใจภายในของตนเองที่เกิดความกระตือรือร้นอยากมีส่วนร่วมในการคิด ร่วมทำ ร่วมกันวิเคราะห์สภาพปัญหา ตลอดจนการแก้ไขปัญหาภายในชุมชนร่วมกัน จึงทำให้เกิดพลังที่จะทำให้ชุมชนความเข้มแข็งในการอนุรักษ์ ประเพณี วัฒนธรรมของตนเอง

3.แนวคิดศักยภาพชุมชน

ศักยภาพของชุมชน เกิดได้จากพลังของคนในชุมชน ที่มีการจัดการภายในชุมชนของตนเอง ตลอดจนคนในชุมชนมีความสัมพันธ์เหนียวแน่นสืบทอดจากรุ่นสู่รุ่น ไม่ว่าจะเป็นระบบครอบครัว เครือญาติ ความเชื่อที่คนในชุมชนต่างเห็นความสำคัญและพร้อมใจกันที่ร่วมกันรักษา เสริมสร้างให้มีความเข้มแข็งอย่างต่อเนื่อง

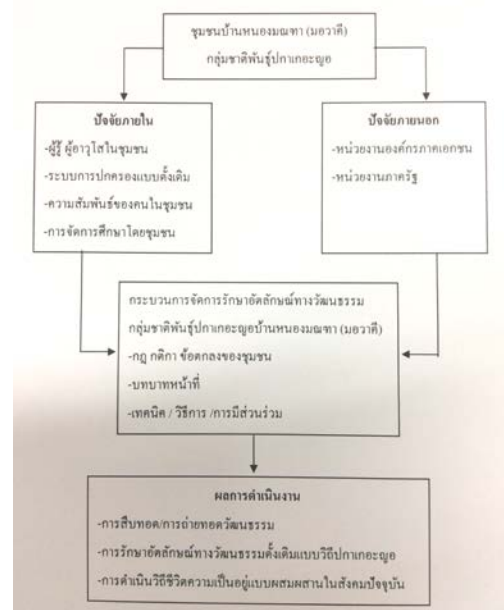
4.แนวคิดเกี่ยวกับความเข้มแข็งของชุมชน

แนวคิดในเรื่องของความเข้มแข็งชุมชน ทำให้ทราบว่าความเข้มแข็งของชุมชนมีองค์ประกอบหลายด้าน เช่น การแก้ไขปัญหาาร่วมกันของคนในชุมชนโดยใช้วิธีการ ปรึกษาหารือหรือการแสดงความคิดเห็น การเห็นพ้องร่วมกันของคนในชุมชนที่จะร่วมใจกันในการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในชุมชน จึงทำให้เกิดความรักความผูกพันรักถิ่นที่อยู่ของตนเอง และมีจิตที่จะร่วมกันรักษาวัฒนธรรมของชุมชนสืบต่อไป

5.แนวคิดเกี่ยวกับอัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์

อัตลักษณ์ทางชาติพันธุ์เป็นการแสดงถึงความเป็นบิกแผ่นในกลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองแสดงถึงความ เป็นพวกเดียวกันที่ร่วมกันสร้างขึ้นมาให้มีความเหมือนกันในกลุ่มเดียวกัน และมีความแตกต่างไปจากกลุ่มชาติพันธุ์อื่น โดยอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามช่วงเวลาในแต่ละยุคสมัยนั้น ๆ

6.กรอบแนวคิดการวิจัย



การเก็บข้อมูลภาคสนามใช้วิธีการเก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสนทนากลุ่มและการเข้าร่วมเวทีเสวนาของชุมชนจากกลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยแบ่งออกเป็น 2 ส่วน

ส่วนที่ 1 เก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามพร้อมแบบสอบถามเพื่อศึกษาในส่วนของที่ตั้งชุมชน ลักษณะภูมิประเทศ ประวัติความเป็นมาของชุมชน ประชากรและอาชีพ การศึกษาในชุมชน อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชน เช่น ภาษา วรรณกรรมพื้นบ้านการขับลำนำ (ชา) งานช่างฝีมือพื้นบ้านการทอผ้ากะเหรี่ยง เป็นต้น เพื่อให้ทราบถึงคุณค่าและวัฒนธรรมวิถีชีวิตกลุ่มชาติพันธุ์กะเหรี่ยง และสภาพปัญหาที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานของชุมชนจัดเป็นหมวดหมู่ตามประเด็น

ส่วนที่ 2 เก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่ม ภูมิหลังทางประวัติความเป็นมา สังคมและวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอบ้านหนองมณฑา (มอวาติ) กระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของชุมชนและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับ กระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอในชุมชน จากนั้นผู้วิจัย นำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวม มาวิเคราะห์ซึ่งเป็น ข้อมูลหลักในเรื่องของการจัดการ จัดหมวดหมู่ ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูล การวิเคราะห์ ข้อมูลและแปลผลนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาตาม วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลในแต่ละ ประเด็นที่กำหนด และทำการตรวจสอบความ ถูกต้อง ความสมบูรณ์ของข้อมูล นำมาเขียนสรุป ผลการวิจัยโดยใช้กรอบแนวคิดที่กำหนดมานำเสนอผล การศึกษาในเชิงบรรยาย

ผลการวิจัย

สรุปผลการศึกษาตามประเด็นดังนี้

1) ภูมิหลังประวัติความเป็นมา สังคมและ วัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ จาก การศึกษา พบว่า การตั้งถิ่นฐานทำมาหากินของกลุ่มชาติ พันธุ์ปกากะญอ อาศัยอยู่ทั้งในภาคเหนือตอนบนของ ประเทศไทยลงไปกระทั่งถึงภาคกลาง รวมทั้งสิ้น 15 จังหวัด เรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ เชียงใหม่ แม่ฮ่องสอน ดาก ลำพูน กาญจนบุรี แพร่ ราชบุรี เชียงราย ลำปาง เพชรบุรี อุทัยธานี สุพรรณบุรี กำแพงเพชร ประจวบคีรีขันธ์ และสุโขทัย กลุ่มชาติ พันธุ์ปกากะญอที่อาศัยอยู่ในแถบภาคเหนือมักจะตั้งถิ่น ฐานอยู่ตามหุบเขาที่มีลำธารไหลผ่าน เพราะเป็นกลุ่ม ชาติพันธุ์ที่ให้ความสำคัญในการผลิตการเกษตร เพื่อการ บริโภคในครอบครัว ประชากรกลุ่มชาติพันธุ์ ปกากะญอในภาคเหนือมีมากที่สุดที่จังหวัดเชียงใหม่ และ ยังพบว่าการดำรงวิถีชีวิตแบบปกากะญอที่ยังชัดเจน อยู่ เช่น การสร้างบ้านเรือน ภาษาพูด การแต่งกาย

จารีตประเพณีแบบดั้งเดิมภายในครอบครัว ตลอดจน ความเชื่อที่ยังคงแฝงอยู่ในวิถีชีวิตประจำวันอยู่

ส่วนชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาติ) พื้นที่ที่ ทำการศึกษาวิจัย พบว่า เป็นชุมชนปกากะญอที่มีการ อพยพตั้งถิ่นฐานเข้ามาอยู่อาศัยประมาณ 250-300 ปี อยู่ เขตพื้นที่หมู่ 16 ตำบลแม่วิน อำเภอแม่วาง จังหวัด เชียงใหม่ การสร้างบ้านเรือนตั้งอยู่บนสันเขา เป็น ห่อมๆ ตามที่ราบระหว่างหุบเขาหรือที่ราบเชิงเขา ส่วนบริเวณพื้นที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทำกินอยู่ในบริเวณ เขตอุทยานแห่งชาติออบขานจังหวัดเชียงใหม่ การ ปกครองของชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาติ) ปัจจุบัน มี 2 รูปแบบ คือ รูปแบบที่หนึ่งแบบดั้งเดิมเป็นการ ปกครองแบบตามประเพณี รูปแบบที่สองเป็นการ ปกครองแบบทางการ ซึ่งในแต่ละรูปแบบมีผู้นำการ ปกครองที่มีบทบาทและหน้าที่กันแยกจากกันอย่าง ชัดเจน ความสัมพันธ์ของคนภายในชุมชนเป็นลักษณะ แบบครอบครัว เนื่องจากครอบครัวในชุมชนเป็นแบบ ครอบครัวขยาย ส่วนใหญ่เป็นพี่น้องกันหมด การ พึ่งพาอาศัยจึงเป็นลักษณะช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกัน จึงทำ ให้ชุมชนยังคงเป็นความสัมพันธ์ที่เหนียวแน่นและมี โครงสร้างที่เป็นแบบดั้งเดิม

2) กระบวนการจัดการเพื่อรักษาอัตลักษณ์ทาง วัฒนธรรมของชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาติ) ตำบลแม่ วิโน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า มีการ จัดการที่รักษาวัฒนธรรมวิถีชีวิตแบบปกากะญอของ คนในชุมชนในคงอยู่ร่วมกับการเปลี่ยนแปลงทางสังคม ปัจจุบัน มีการสร้างข้อตกลงร่วมกันโดยให้ทุก ครอบครัวในหมู่บ้านเข้ามามีส่วนร่วมสร้างข้อตกลง เช่น วัฒนธรรมในเรื่องการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและพื้นที่ทำกินคนในชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาติ) ที่เน้นการผลิตด้านเกษตรเพื่อการบริโภคใน ครอบครัว โดยการกำหนดพื้นที่ใช้สอยในชุมชนที่เป็น พื้นที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันและให้ชุมชนร่วมกัน รับผิดชอบเพราะถือได้ว่าเป็นพื้นที่ทำกินของทุกคนใน ชุมชน นอกจากนั้นในการประชุมหมู่บ้านแต่ละครั้ง ชาวบ้านในชุมชนทุกครอบครัวจะต้องมาร่วมกันแสดง

ความคิดเห็น รับทราบและลงมติร่วมกัน หาก
ครอบครัวใดไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้จะต้องส่ง
ตัวแทนคนในครอบครัวมาร่วมอย่างน้อย 1 คน เพื่อมี
ส่วนร่วมรับฟังและเห็นชอบตามมติของที่ประชุม หาก
ครอบครัวใดไม่มาเข้าร่วมการประชุมหมู่บ้านติดต่อกัน
3 ครั้ง ครอบครัวนั้นจะไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือจากคน
ในหมู่บ้าน ส่วนในเรื่องการรักษาอัตลักษณ์ทาง
วัฒนธรรมแบบปกากะญอ ชุมชนบ้านหนองมณฑา
(มอวาคี) ใช้วิธีการจัดการโดยให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วน
ร่วม เช่น การจัดตั้งโรงเรียนบ้านมอวาคี เชิญผู้รู้ ผู้
อาวุโส ปราชญ์ร่วมจัดทำใช้หลักสูตรท้องถิ่น “วิถีชีวิต
ชาวปกากะญอ” ประกอบด้วยด้วยเนื้อหาที่เกี่ยวข้อง
ภาษาที่ใช้เรียนและการสื่อสาร (ภาษาลาว) การแต่งกาย
แบบปกากะญอ นิทาน/สุภาษิต(ชา) การทอดผ้า
กะเหรี่ยง (ผ้าทอที่เอาจ) การทำนาขั้นบันได ตลอด
จนถึงจารีต ประเพณี การดำรงวิถีชีวิตตั้งแต่การเกิด
การเจ็บ จนถึงการตาย ใช้สอนเด็กเล็ก ลูกหลาน ใน
โรงเรียนบ้านมอวาคี โดยใช้โรงเรียนบ้านมอวาคี
เป็นกลไกในการรักษาอัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะ
ญอ ให้ผู้รู้ ผู้อาวุโสของหมู่บ้านผลิตเปลี่ยน
หมุนเวียนมาสอนเด็กนักเรียนในโรงเรียน เป็นการ
บริหารจัดการด้านการศึกษาที่จัดการกันเองภายในชุมชน
ส่วนในเรื่องของการกำหนดบทบาทหน้าที่
ของคนในชุมชน นอกจากบทบาทหน้าที่ของผู้นำตาม
ประเพณี “ฮีโง” และผู้นำที่เป็นทางการคือผู้ใหญ่บ้าน
แล้ว บทบาทหน้าที่ของคนในชุมชนบ้านหนองมณฑา
(มอวาคี) เองก็ต้องมีส่วนร่วมในการดูแล รักษา จารีต
ประเพณีวัฒนธรรมของชุมชนด้วยเช่นกัน ไม่ว่าจะเป็น
เป็นภาษา การแต่งกาย การอบรมสั่งสอนลูกหลานผ่าน
การเล่นนิทาน ชา การทำนาทำไร่หมุนเวียนและ
วัฒนธรรมที่ปกากะญอสืบทอดกันภายในครอบครัว
ส่วนผู้รู้ ผู้อาวุโสในชุมชน ต่างก็มีหน้าที่ผลิตเปลี่ยน
หมุนเวียนกันสอนเด็กในโรงเรียนบ้านมอวาคี ตลอด
ระยะเวลาว่า 21 ปี การให้คนในชุมชนเข้ามามี
บทบาทในการรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของ

ตนเอง เป็นการสร้างจิตสำนึกร่วมกันเกิดความรักใน
กลุ่มชาติพันธุ์ของตนเองมากขึ้น

การมีส่วนร่วมการรักษาอัตลักษณ์ทาง
วัฒนธรรมกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอของคนในชุมชน
ยังพบว่า มีทั้งบุคคล กลุ่มองค์กรในชุมชน และ
หน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วมในการ
ดำเนินงานกิจกรรมของชุมชนอย่างต่อเนื่อง
ประกอบด้วย ผู้รู้ ผู้อาวุโส ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วย-
ผู้ใหญ่บ้าน ฮีโง แม่บ้าน ผู้แทนครูโรงเรียนบ้านมอ
วาคี ต่างมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและร่วม
ขับเคลื่อนในการอนุรักษ์ รักษาจิต ประเพณี โดยการ
เป็นครูภูมิปัญญาถ่ายทอดให้แก่เด็ก นักเรียนใน
โรงเรียนบ้านมอวาคีผลิตเปลี่ยนหมุนเวียนกันไป
สำหรับในส่วนหน่วยงานภาคเอกชน ภาครัฐ เช่น
สมาคมศูนย์รวมการศึกษาและวัฒนธรรมของชาวไทย
ภูเขาในประเทศไทย (ศ.ว.ท.) มีส่วนร่วมการจัดศึกษา
ในชุมชนโดยให้เป็นพี่เลี้ยงในการวางแผนการจัดทำ
หลักสูตรท้องถิ่นวิถีชีวิตแบบปกากะญอ ปัจจุบันมี
หลักสูตรของตนเองที่ใช้ในโรงเรียนบ้านมอวาคี
สำนักงานส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษา
ตามอัธยาศัยจังหวัดเชียงใหม่ ให้การสนับสนุนด้านการ
รับรองการจบวุฒิทางการศึกษาของนักเรียน เพื่อ
สามารถไปเรียนต่อในระดับที่สูงขึ้น สำนักงาน
วัฒนธรรมจังหวัดเชียงใหม่ กระทรวงวัฒนธรรม ให้
การส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมที่จะเป็นประโยชน์
ทางด้านวัฒนธรรมของชุมชน เช่น การทอดผ้า
ความรู้ภูมิปัญญาปกากะญอให้แก่เด็ก นักเรียนในชุมชน
เรื่องการซ่อมฝายโดยใช้สัจจากรรรมชาติ การทอดผ้าแบบกั
เอว คนตรี ความรู้จารีตประเพณีในการทำนา ทำไร่
หมุนเวียน ป่าเดอปอทุ(ต้นสะเดือ) ทำเส้นทางศึกษา
ธรรมชาติในชุมชน ให้เป็นเส้นทางท่องเที่ยวภายในชุมชน
เป็นต้น

3)ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดการ เพื่อ
รักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะ
ญอในชุมชนบ้านหนองมณฑา(มอวาคี) คำบลแม่
วิน อำเภอแม่ว่าง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ภายใน

ชุมชนมีผู้รู้ ผู้อาวุโสของชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลที่มีภูมิความรู้ในเรื่องของศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอ ตลอดจนยังมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การสร้างข้อตกลงของหมู่บ้าน การจัดตั้งโรงเรียนชุมชนบ้านมอวาคี โดยผลักดันหมุนเวียนเป็นครูภูมิปัญญาสอนวัฒนธรรมวิถีชีวิตแบบปกากะญอให้แก่เด็กนักเรียนในโรงเรียนชุมชนบ้านมอวาคี ผู้รู้ ผู้อาวุโสในหมู่บ้านหนองมณฑา (มอวาคี) เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สังคม วัฒนธรรม ของปกากะญอในหมู่บ้านยังคงมีการรักษาและ สืบทอดต่อ ๆ กันมา

ยังมีระบบการปกครองแบบดั้งเดิมหรือการปกครองแบบตามประเพณี โดยมีผู้ใหญ่ เป็นผู้นำตามประเพณี พิธีกรรม ผู้ใหญ่ทำหน้าที่เป็นผู้ประกอบพิธีกรรม ด้วยปกากะญอมีความเชื่อฝังอยู่ในวิถีชีวิตหากบุคคลใดทำผิดจารีตประเพณีจะต้องให้อำนาจผู้ใหญ่ประกอบพิธีขอขมา เพื่อมิให้เกิดเหตุร้ายแก่ตนในครอบครัวและคนในชุมชน และการปกครองแบบทางกรมมีผู้ใหญ่บ้านเป็นผู้แทนของภาครัฐในการปกครองหมู่บ้าน ทำหน้าที่เป็นเจ้าหน้าที่ของภาครัฐ มีบทบาทหน้าที่ในการดูแลความปลอดภัยตลอดจนความเป็นอยู่ของคนในชุมชน การปกครองทั้ง 2 รูปแบบ ต่างมีบทบาทหน้าที่ที่แยกออกจากกันชัดเจน

นอกจากนั้น ชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาคี) มีโครงสร้างความสัมพันธ์แบบดั้งเดิมระบบครอบครัวเครือญาติ เป็นตัวเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันและกันภายในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นจารีต ประเพณีของคนในครอบครัว ตลอดจนงานประเพณี พิธีกรรม ของหมู่บ้านซึ่งคนในชุมชนต่างก็ให้ความร่วมมือและให้ความสำคัญ เนื่องด้วยคนในชุมชนมีความสัมพันธ์ภายในชุมชนที่เหนียวแน่น

และยังพบว่ายังมีหน่วยงานทั้งภาคเอกชนภาครัฐ เข้ามามีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องไม่ว่าจะเป็นการผลักดันเรื่องการจัดการศึกษาภายในชุมชน และให้การส่งเสริม สนับสนุนกิจกรรมโครงการที่เกี่ยวข้องการอนุรักษ์ การรื้อฟื้น วิถีชีวิตอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

แบบปกากะญอในชุมชนจึงทำให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางด้านวัฒนธรรม วิถีชีวิต ปกากะญอ และสามารถดำเนินการจัดการได้ด้วยชุมชนเอง

อภิปรายและสรุปผลการวิจัย

การศึกษาวิจัยเรื่อง กระบวนการจัดการ เพื่อรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ ปกากะญอบ้านหนองมณฑา (มอวาคี) ตำบลแม่วิน อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ภายในชุมชนมีระบบการปกครอง และโครงการสร้างความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่เหนียวแน่น จึงทำให้คนในชุมชนเกิดความตระหนัก รักในความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง เกิดความต้องการและพยายามที่จะรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมความเป็นกลุ่มชาติพันธุ์ปกากะญอเอาไว้ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบัน โดยใช้โรงเรียนบ้านมอวาคีเป็นกลไกในการถ่ายทอด วิถีชีวิตแบบปกากะญอรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบดั้งเดิม มีผู้รู้ ผู้อาวุโสในชุมชนเป็นผู้ถ่ายทอดให้แก่เด็ก นักเรียน เช่น ภาษา การแต่งกาย นิทาน บทบาทการสืบทอดในเรื่องการทอผ้า การทำนา การทำไร่หมุนเวียน ฯลฯ ซึ่งสอดคล้องกับ Keyes, Charle F.(1976) ที่นำเสนอว่า อัตลักษณ์ของกลุ่มชาติพันธุ์เป็นการหล่อหลอมที่มีมายาวนานของความรู้ร่วมกันในสายเลือด (shared descent) เช่น ภาษาที่สมาชิกในกลุ่มใช้สื่อสารกันได้ นิทานหรือนิยายที่สมาชิกในกลุ่มเชื่อว่ามีความเกี่ยวพันกัน และบริบททางประวัติศาสตร์ที่สมาชิกในกลุ่มประสบมาด้วยกันตามท้องถิ่น เพื่อพิสูจน์ (2546) กล่าวถึงคำว่า อัตลักษณ์มาจากการแปลความหมายของคำว่า Identity แปลว่าสิ่งที่เป็นอย่างคุณสมบัติเฉพาะของคนหรือสิ่งหนึ่งและมีนิยามขยายต่อไปว่า เป็นคุณสมบัติเฉพาะของสิ่งนั้นที่ทำให้โดดเด่นขึ้นมาหรือแตกต่างจากสิ่งอื่น อีกทั้งอัตลักษณ์สามารถเลื่อนไหลไปตามบริบทและเวลาที่เปลี่ยนไปซึ่งคล้ายกับประเด็นของด้านสภาพแวดล้อมของพื้นที่จากแนวคิดดังกล่าวสามารถอธิบายได้ตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงทางสังคมในปัจจุบันที่เลื่อนไหลเข้ามาใน

ชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาที) ที่เปิดพื้นที่ทางวัฒนธรรมของชุมชน ทำให้หน่วยงานทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้ามาพัฒนาในชุมชน วิถีชีวิตปกาเกะญอแบบดั้งเดิมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป ความเป็นตัวตนของชุมชนปกาเกะญอเริ่มหายไป แต่ด้วยความสัมพันธ์ของคนในชุมชนที่มีความเชื่อฝังอยู่ในระบบครอบครัว เครือญาติ จึงทำให้เกิดการรวมตัวกันเพื่อที่จะรักษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมแบบปกาเกะญอ ให้อยู่ร่วมกับการดำเนินวิถีชีวิตในปัจจุบัน ซึ่งสอดคล้องกับสุวิทย์ ชีรสอวัต (2533) กล่าวว่า องค์ประกอบในการทำให้ชุมชนเกิดศักยภาพ ในการดำเนินงานและการจัดการชุมชน ได้แก่ โครงสร้างประชากร ระบบเครือญาติ ทรัพยากรธรรมชาติ ระบบนิเวศ โครงสร้างอำนาจและระบบการปกครอง อาชีพและระบบการผลิต ปัจจัยในการผลิต ระบบความเชื่อ

ในส่วนของปรัชญา เวสารัชช์ (2538) กล่าวว่า ปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม ได้แก่ สภาพแวดล้อม ได้แก่ สภาพแวดล้อมทางกายภาพ เศรษฐกิจ สังคม การปกครอง และบุคคลที่มีส่วนผลักดันให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้นำทางธรรมชาติ หรือบุคคลที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ ซึ่งพบว่าชุมชนบ้านหนองมณฑา(มอวาที) มี “ผู้รู้ ผู้อาวุโส” เป็นส่วนสำคัญของการขับเคลื่อนในการอนุรักษ์ รักษา วัฒนธรรม ประเพณี วิถีชีวิตแบบปกาเกะญอ ผู้รู้ ผู้อาวุโสของชุมชนเป็นกลุ่มบุคคลที่มีภูมิความรู้ในเรื่องของปกาเกะญอศิลปวัฒนธรรมและประเพณีที่เป็นของกลุ่มชาติพันธุ์ปกาเกะญอ ตลอดจนยังมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนในเรื่องต่าง ๆ ของชุมชน เช่น การสร้างข้อตกลงของหมู่บ้าน การจัดตั้งโรงเรียนชุมชนบ้านมอวาที ผู้รู้ ผู้อาวุโสในหมู่บ้านหนองมณฑา(มอวาที) เป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้สังคม วัฒนธรรม ของปกาเกะญอในหมู่บ้านยังคงมีการรักษาและสืบทอดต่อกันมา เนื่องจากผู้รู้ ผู้อาวุโสเป็นที่ยอมรับและศรัทธาของคนในชุมชน หากไม่มีกลุ่มผู้รู้ ผู้อาวุโสอาจจะทำ

ให้วิถีชีวิตแบบปกาเกะญอของคนในชุมชนบ้านหนองมณฑา (มอวาที) ค่อย ๆ สูญหายไปตามการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจในปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้ด้วยความรู้ ความรู้และความอนุเคราะห์จากศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร. อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ ประธานกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ และศาสตราจารย์เกียรติคุณ สุรพล ดำริห์กุล กรรมการสอบวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาสละเวลาให้คำปรึกษา คำแนะนำ ข้อคิดเห็นที่เป็นประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้างานวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้รวมถึงการตรวจสอบแก้ไขข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อให้วิทยานิพนธ์มีความถูกต้องและสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ผู้ศึกษาขอขอบคุณซึ่งในความกรุณาและขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ผู้ศึกษาขอขอบพระคุณคณาจารย์สาขาการจัดการศิลปะและวัฒนธรรม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ทุกท่านที่ให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการงานด้านศิลปะและวัฒนธรรม ตลอดจนครู โรงเรียนบ้านมอวาที ผู้อาวุโสในชุมชนบ้านหนองมณฑา(มอวาที) ที่ให้ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้จนสำเร็จลุล่วงตามวัตถุประสงค์งานวิจัย รวมทั้งครอบครัววงษ์วงศ์ที่สนับสนุนให้กำลังใจมาตลอด

คุณค่าและประโยชน์อันพึงมีจากการวิจัยครั้งนี้ขอมอบเป็นกตัญญูบูชาแด่บิดา มารดา คุณครู อาจารย์และผู้มีพระคุณทุกท่าน

เอกสารอ้างอิง

กรณีการ พรมเสาร์.2541. “เพลงอิทากลางทุ่งนา

ปกาเกะญอ : ปกาเกะญอผู้ยิ่งใหญ่ และทาคือวิถีปกาเกะญอ” ในสุวิธานนท์ รัตนกมล, บรรณาธิการ.เพลง คนตรี ชีวิตชาวคอย.พิมพ์

ครั้งที่ 2. กองทุนชุมชนรักป่า มูลนิธิพัฒนา
ภาคเหนือ มูลนิธิโตโยต้าแห่งประเทศไทย :
บีเอสการพิมพ์.

กาญจนา แก้วเทพ. 2538. การพัฒนาแนววัฒนธรรม
ชุมชน, กรุงเทพฯ : สถาปัตย์ท้องถิ่นแห่งประเทศไทย
ไทยเพื่อการพัฒนา.

เกรียงศักดิ์ ประปะ. 2555). ต่ำ เขา ต่ำ กะ องค์ความรู้ชุด
เครื่องสักงานของชาวปกากะญอ, โรงพิมพ์
วนิดา เชียงใหม่.

ขจิตภัย บุรุษพัฒนา. 253). ชาวเขา, สำนักพิมพ์แพร่
พิทยา ว่างบูรพา กรุงเทพฯ.

ขวัญชีวัน บัวแดง. 2549. กะเหรี่ยง: หลากหลายชีวิต
จากขุนเขาสู่เมือง, ศูนย์ศึกษาชาติพันธุ์และ
การพัฒนาสถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัย
เชียงใหม่. โรงพิมพ์เมืองเชียงใหม่.

คณะกรรมการอำนวยการบูรณาการเพื่อฟื้นฟูวิถีชีวิต
ชาวกะเหรี่ยง. 2554. แผนนโยบายและหลัก
ปฏิบัติในการฟื้นฟูวิถีชีวิตชาวกะเหรี่ยง,
กระทรวงวัฒนธรรม, กรุงเทพฯ โรงพิมพ์แห่ง
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

จันทบูรณ์ สุทธิ. 2539. กะเหรี่ยง ชีวิต จารีตประเพณี
สิ่งแวดล้อม, สถาบันวิจัยชาวเขา กรม
ประชาสงเคราะห์.

ฉลาดชาย รมิตานนท์. 2540. อ่างแก้ว. เชียงใหม่:
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. 2534. วัฒนธรรมไทยกับ
กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคม.
กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชูพินิจ เกษมณี. 2539. ศักยภาพในการจัดการ
ทรัพยากรดิน-น้ำ-ป่าของชาวกะเหรี่ยง,
สถาบันวิจัยชาวเขา กรมประชาสงเคราะห์.

ชูเกียรติ ลิขสุวรรณ. 2534. ประเพณีและหลักการศึกษา
นอกระบบ. เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ปรัชญา เวสารัช. 2538. รายงานการวิจัยการมีส่วนร่วม
ในกิจกรรมเพื่อการพัฒนาชนบท, กรุงเทพฯ :
สถาบันไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุวิทย์ ชีรสาคัด. 2533. ศักยภาพของชุมชนอีสาน :
กรณีศึกษาบ้านฝาง : รายงานการศึกษา
สถาบัน ชุมชนท้องถิ่นพัฒนา, สถาบันศึกษา
และพัฒนามหาวิทยาลัยขอนแก่น.

อภิญา เฟื่องสกุล. 2546. อัตลักษณ์. พิมพ์ครั้งที่ 1.
กรุงเทพฯ : คณะกรรมการสภาวิจัยแห่งชาติ
สาขาสังคมวิทยา สำนักงานคณะกรรมการ
วิจัยแห่งชาติ.

Keyes, Charle F. 1976. "Toward a New
Formulation of the Concept of Ethnic
Group", *Ethnicity*, 3: 202-13.